

Μάθημα 5ο

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας. – Περί δημιουργικῶν ἡμερῶν. – Ἡ ὀγδόη ἡμέρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Κυνεχίζουμε, παιδιά, τήν ἀνάλυση ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς χριστιανικῆς Κοσμολογίας.
«Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκοτίους. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκοτὸς ἐκάλεσε νύκτα.»¹

Τὴν πρώτη ἡμέρα, πού ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸ φῶς, λέει ἐδῶ ὁ ἱερός συγγραφέας, διαχώρισε καὶ τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι· δηλαδή τὰ ξεχώρισε. Καὶ ὁ Θεὸς ὀνόμασε τὸ φῶς ἡμέρα, ἐνῶ τὸ σκοτάδι τὸ ὀνόμασε νύκτα.

Ἐδῶ βλέπουμε τὸν Θεὸ νὰ ὀνοματίζει. Ἐκεῖνο τὸ «ἐκάλεσεν» δείχνει ὅτι ὁ Θεός, ἐκτὸς ἀπὸ δημιουργός, εἶναι καὶ πνευματικός ἀνάδοχος τῶν δημιουργημάτων Του· δημιουργεῖ καὶ ἀποκαλεῖ, δηλαδή ἀποδίδει ὀνόματα. Συνεπῶς τὰ πάντα στὸν Θεὸ εἶναι γνωστά μέ τὰ ὀνόματά τους. Κάνει ἐντύπωση αὐτό. Στὸ βιβλίο τῶν Ψαλμῶν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς,

1. Γέν. 1, 4-5.

βλέπουμε ότι ο Θεός ονοματίζει τά αστέρια, καί ἔτσι εἶναι γνωστά αὐτά σὸν Θεό μέ τά ὀνόματά τους.² Αὐτό σημαίνει ὅτι γιά τόν Θεό δέν ὑπάρχει τίποτα ἄγνωστο, ὅτι ὅλα μπροστά Του εἶναι γνωστά. Ἡ ὀνομασία, ἡ ὀνοματολογία ὅλων τῶν δημιουργημάτων, δείχνει ὅτι ὅλα ἀνήκουν στό ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ, στήν πρόνοια καί τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλά κι ὁ ἄνθρωπος θά ἀποκτήσει τή δυνατότητα νά ὀνοματίζει τά δημιουργήματα. Θά δοῦμε, ὅταν θά μιλήσουμε γιά τή χριστιανική Ἀνθρωπολογία, ἓνα πάρα πολύ σπουδαῖο χαρακτηριστικό, πού μοιάζει, ὅπως περιγράφεται στό βιβλίο τῆς Γενέσεως, σάν ἀσήμαντο, ἀλλά δέν εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος κλήθηκε νά ὀνοματίσει τά ζῶα. Πέρασαν μπροστά του τά ζῶα, λέει, γιά νά τούς δώσει ὀνόματα.³

Αὐτό ὅμως, ἐκτός τοῦ ὅτι ὁ Θεός ἀπέβλεπε στό νά ἀντιληφθεῖ ὁ Ἀδάμ ὅτι δέν ὑπάρχει κάποιον ὄν πού νά τοῦ μοιάζει, ἐξυπηρετοῦσε καί ἄλλον σκοπό. Βεβαίως ὅλα τά ζῶα μεταξύ τους ἔχουν τήν ὁμοιότητά τους, καί ἔπρεπε νά ἀντιληφθεῖ ὁ Ἀδάμ ὅτι εἶναι ὁ μόνος του, ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλος πού νά τοῦ μοιάζει. Αὐτό βασικά ἐξυπηρετοῦσε βέβαια τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ, καί θά τό δοῦμε ὅταν θά φθάσουμε ἐκεῖ. Ἐξυπηρετοῦσε ὅμως καί κάτι ἄλλο· ἐδείχνε ὅτι ὁ Ἀδάμ ἔχει τή δυνατότητα νά ὀνοματίζει.

Ὅπως θά ξέρετε, τά ζῶα δέν ἔχουν τή δυνατότητα νά ὀνοματίζουν. Διότι τό ὄνομα ἐκφράζει μιᾶ ἐννοια·

2. *Ψαλμ.* 143, 4. «...ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρον καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν». Πρβλ. *Ἰώβ* 38, 7. *Βαρ.* 3, 33-35. κ.ά.

3. *Βλ. Γέν.* 2, 19-20.

καί ἡ ἔννοια δημιουργεῖται μόνον ἀπό ἓνα λογικό ὄν. Συνεπῶς, τό ὅτι ὁ Ἀδάμ εἶχε τή δυνατότητα νά ὀνοματίζει, αὐτό ἐκφράζει ὅτι ὁ Ἀδάμ ἀπ' ἀρχῆς εἶχε λογική· ἐπομένως δέν ἦταν ζῶο πού ἐξελίχθηκε. Βλέπετε πόσο πολύτιμο στοιχεῖο εἶναι αὐτό; Δέν ὑπῆρξε ζῶο, ὅπως εἶναι ὁ πίθηκος, καί ἐξελίχθηκε. Ἀπό τήν ἀρχή τῆς δημιουργίας του ὁ ἄνθρωπος εἶχε λογικότητα, καί μάλιστα μιά λογικότητα πολύ καλύτερη ἀπό ἐκείνη πού ἔχουμε ἐμεῖς σήμερα, δηλαδή οἱ ἀπογόνοί του· μιά λογικότητα πού στούς ἀπογόνους του σκοτίστηκε.

Ἀλλά τό λέω αὐτό ἔτσι, εὐκαιριακά· θά τό ποῦμε ὅμως πιό ἀναλυτικά ὅταν θά φθάσουμε ἐκεῖ, πρῶτα ὁ Θεός, γιά νά σᾶς δείξω ὅτι ὁ Θεός ὀνοματίζει, καί ὁ ἄνθρωπος, πού εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὀνοματίζει καί αὐτός. Καί ὅτι ὅπως ὁ ἄνθρωπος θά ἔπρεπε νά ἔχει γνωριμία μέ τά ὄντα, ἔτσι καί ὁ Θεός δίνει ὀνόματα καί ἐκφράζει τήν γνωριμία Του, τήν ἐπαφή Του, τήν κοινωνία τοῦ Θεοῦ μέ τά δημιουργήματά Του. Αὐτό εἶναι πάρα πολύ σπουδαῖο. Πάρτε ἕναν δάσκαλο στό σχολεῖο σας, πού ξέρει τά μικρά σας ὀνόματα, ἢ ἕναν καθηγητή· αὐτό δέν ἔχει κάποια ξεχωριστή σημασία, ὅταν σᾶς ξέρει καί σᾶς ἀποκαλεῖ μέ τά ὀνόματά σας; Ἔχει, γιατί σημαίνει μιά γνωριμία.

Ἀκόμα αὐτός ὁ χωρισμός φωτός καί σκότους δέν εἶναι τοπικός, ἀλλά χρονικός χωρισμός. Δηλαδή δέν εἶπε ὁ Θεός ὅτι ἐδῶ θά ὑπάρχει τό σκοτάδι κι ἐκεῖ θά ὑπάρχει τό φῶς. Εἶναι χρονικός χωρισμός, πού δείχνει τή μεταβολή τῶν σωμάτων σέ σχέση μέ τό ἄν δέχονται ἢ δέν δέχονται αὐτά τό φῶς. Θά λέγαμε ὅτι ἡ παρουσία τοῦ σκότους δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἀπουσία

τοῦ φωτός, διότι τό σκοτάδι δημιουργεῖται ἀπό τήν ἔλ-
λειψη τοῦ φωτός.

Θά μοῦ πεῖτε πῶς αὐτό εἶναι πάρα πολύ αὐτονόη-
το. Ναί, ἀλλά αὐτό πού θεωροῦμε αὐτονόητο σήμερα
κάποτε δέν ἦταν καθόλου αὐτονόητο. Τόσο πολύ –θά
τό δοῦμε καί λίγο πιό κάτω αὐτό, στή δημιουργία τῶν
φυτῶν– ὥστε καί τό σκοτάδι νά θεωρεῖται αὐθύπαρκτο
καί τό φῶς αὐθύπαρκτο. Καί μάλιστα ὅχι μόνο νά θεο-
ποιεῖται τό φῶς ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀλλά νά θεοποι-
εῖται καί τό σκοτάδι. Γιά παράδειγμα, στήν περσική
διαρχία ὑπῆρχαν δύο βασικές θεότητες, δύο θεοί· ἦταν
ὁ Μίθρας, ὁ θεός τοῦ φωτός, καί ὁ Ἀριμᾶν, ὁ θεός τοῦ
σκότους. Θεωροῦντο δύο βασικές ἀρχές, πού πάλευαν
στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων, χωρίς ἡ μία ποτέ νά νικᾷ
τήν ἄλλη. Ἔτσι, τό σκοτάδι θεωρήθηκε αὐθύπαρκτο·
δέν εἶναι ὅμως αὐθύπαρκτο.

Ὡραῖα τό λέει αὐτό ὁ μέγας Βασίλειος, πού φέρ-
νει κι ἓνα παράδειγμα μέ μία σκηνή, μέ ἓνα ἀντίσκηνο,
ὡς κατοικία.⁴ Πάρε γιά παράδειγμα, λέει, ἓνα ἀντί-
σκηνο· θά δεῖς ὅτι πέφτει τό φῶς ἐπάνω. Ἀπό τό μέρος
πού δέν πέφτει τό φῶς, προφανῶς ἔχουμε σκοτάδι.
Μπές μέσα στό ἀντίσκηνο· θά ἔχει σκοτάδι. Τό σκο-
τάδι δέν εἶναι παρὰ ἡ ἀπουσία τοῦ φωτός. Εἶναι πολύ
ἀπλό. Σᾶς εἶπα ὅμως ὅτι κάποτε δέν ἦταν αὐτονόητο
τό ὅτι αἰτία τοῦ σκότους ἦταν ἡ ἀπουσία τοῦ φωτός.

Ἀλλά αὐτός ἐδῶ ὁ χρονικός χωρισμός σκότους καί

4. *Εἰς τήν Ἐξαήμερον*, 2.5.57-61, ἔκδ. Cerf, Paris 1968. «Νόησον
δέ μοι ἀπό παραδείγματος ἐναργοῦς τὸ λεγόμενον, ἐν σταθηρᾷ
μεσημβρίᾳ σκηνήν τινα ἐκ πυκνῆς καὶ στεγανῆς ὕλης ἑαυτῷ πε-
ριστήσαντα, καὶ ἐν σκότῳ αὐτοσχεδίῳ ἑαυτὸν καθειργνύντα.»

φωτός κάτι υποδηλώνει· φανερώνει μέ ἕμμεσο τρόπο τήν ιδιότητα τῆς γῆς νά περιστρέφεται γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της, καί μέ τόν τρόπο αὐτόν νά δημιουργεῖ τό φαινόμενο σκότους καί φωτός, δηλαδή αὐτό πού λέμε *ἡμερονύκτιο*. Ὅταν λοιπόν λέει «*διεχώρισεν ὁ Θεός ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καί ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους*», ὑπαινίσσεται τήν περιστροφή τῆς γῆς γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της καί τή δημιουργία τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Ἄρα ἡ χρονική μεταβολή, πού ἔχει σχέση μέ τήν περιστροφική κίνηση τῆς γῆς, εἶναι τό ποιητικό αἷτιο φωτός καί σκότους, δηλαδή τοῦ ἡμερονυκτίου.

Καί ὁ 5ος στίχος καταλήγει: «*καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία*».

Εἶναι στερεότυπη αὐτή ἡ ἔκφραση καί γιά τίς ἑξι ἡμέρες τίς δημιουργικές· «*καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία, ἡ ἡμέρα δευτέρα, ἡμέρα τρίτη...*»· δηλαδή, καί ἔγινε ἀπόγευμα καί ἔγινε πρωί, ἡμέρα πρώτη, δευτέρα, τρίτη... καί οὕτω καθεξῆς.

Προσέξτε αὐτήν τήν ἔκφραση πῶς ἀπαριθμεῖται ἐδῶ ὁ χρόνος· ἔγινε ἑσπέρα καί ἔγινε πρωί. Ὡστε τό μέτρομα γίνεται ἀπό ἑσπέρα σέ ἑσπέρα.

Πραγματικά, στό ἐβραϊκό ἡμερολόγιο, τήν ἀλλαγὴ τῆς ἡμέρας τήν ἔχουμε ἀπό δύση σέ δύση ἡλίου. Τό ἐβραϊκό ἡμερολόγιο δέν εἶναι ἴδιο μέ τό ἀστρονομικό. Τό ἀστρονομικό ἡμερολόγιο, ὅπως ξέρετε, εἶναι ἀπό μεσάνυχτα σέ μεσάνυχτα. Ἡ ἡμέρα ἀλλάζει τά μεσάνυχτα, κι ἐκεῖ κλείνει ἡ προηγούμενη ἡμέρα.

Ὅμως ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί, εἰδικά μόνο στό ἐκκλησιαστικό μας ἡμερολόγιο, διατηροῦμε τό ἐβραϊκό ἡμερολόγιο. Γι' αὐτό, ὅπως εἶναι γνωστό, μιά γιορτή

αρχίζει μέ τόν Ἑσπερινό, καί τελειώνει μέ τήν Ἑνάτη Ὡρα, πού εἶναι ἡ τελευταία πράξη ἀπό τίς ἀκολουθίες μέσα στό εἰκοσιτετραώρο. Ἀρχίζουμε μέ τόν Ἑσπερινό μέ τή δύση τοῦ ἡλίου, μετά κάνουμε τό Ἀπόδειπνο, μετά τό Μεσονυκτικό, ἔπειτα τόν Ὁρθρο, κατόπιν τήν Πρώτη Ὡρα, τήν Τρίτη Ὡρα, τήν Ἑκτη Ὡρα, τήν Ἑνάτη Ὡρα. Ἡ Πρώτη εἶναι στίς 6 τό πρωί, ἡ Τρίτη στίς 9, ἡ Ἑκτη στίς 12 καί ἡ Ἑνάτη στίς 3 τό μεσημέρι. Μέτρησα ὀκτώ. Οἱ ἀκολουθίες τοῦ εἰκοσιτετραώρου εἶναι ὀκτώ, καί θά τίς βρεῖτε καταχωρημένες μέσα στό Ὁρολόγιο τό Μέγα. Ὡστε ἀρχίζουμε μέ τόν Ἑσπερινό καί τελειώνουμε μέ τήν Ἑνάτη Ὡρα. Ἄρα ὁ Ἑσπερινός εἶναι ἡ ἑναρξη τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Ὅλες οἱ γιορτές μας ἀρχίζουν μέ τόν Ἑσπερινό. Πιστεύω θά τό ἔχετε ἀντιληφθεῖ αὐτό.

Ἄς ποῦμε, ἔχουμε τή γιορτή τοῦ ἁγίου Δημητρίου: Ἀρχίζουμε ἀπό τόν Ἑσπερινό, ψάλλουμε τά τροπάρια τοῦ ἁγίου Δημητρίου, καί ἡ γιορτή τελειώνει τήν ἄλλη μέρα, δηλαδή ἀνήμερα, στήν Ἑνάτη Ὡρα. «*Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, λέμε στήν ἀπόλυση τῆς Ἑνάτης, οὗ καί τήν μνήμη ἐπετελέσαμεν*», πού γιορτάσαμε τή μνήμη του, τελειώσαμε, κι ἀμέσως μετά ἀρχίζουμε τόν Ἑσπερινό τῆς ἐπόμενης ἡμέρας.

Πρακτικά ὁμως δέν τηροῦμε τό ἐβραϊκό ἡμερολόγιο. Ὅταν νηστεύουμε, δέν τηροῦμε τό ἐβραϊκό ἡμερολόγιο, γιατί τότε θά ἔπρεπε ἡ νηστεία τῆς Τετάρτης νά ἀρχίζει ἀπό τό ἀπόγευμα τῆς Τρίτης καί νά τελειώνει τό ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης. Δηλαδή τό βράδυ τῆς Τρίτης πρέπει νά ἔχουμε νηστεία, καί νά ἔχουμε κατάλυση μετά τόν Ἑσπερινό τῆς Τετάρτης. Ἀλλά δέν νη-

στεύουμε ἔτσι· νηστεύουμε ὅπως ξημερώνει καί ὅπως βραδιάζει· δηλαδή οὐσιαστικά κρατᾶμε τό ἡμερολόγιο τό ἀστρονομικό.

Σᾶς εἶπα ὅλα αὐτά γιά νά σᾶς δικαιολογήσω γιατί ἔχει τή φράση *«καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωί, ἡμέρα μία»*. Θά γίνει ἑσπέρα, θά γίνει καί πρωί, γιά νά κλείσει ἡ μία ἡμέρα καί νά πᾶμε στή δεύτερη ἡμέρα καί οὕτω καθεξῆς.

Ἀλλά ἄς προσέξουμε κάτι. Ὑπάρχει ἓνα πρόβλημα ἐδῶ, αὐτό τῆς λεγόμενης *ἡμέρας τῆς δημιουργίας*. Οἱ ἄδαεῖς ἄνθρωποι, πού ποτέ τους δέν ἔπιασαν Ἀγία Γραφή στά χέρια, καί τούς διακρίνει ἡ ἀπιστία καί ἡ εἰρωνεία, ψάχνουν νά χλευάσουν ἐκεῖνο πού θά συναντήσουν ἢ θά ἀκούσουν ἀπό τήν Ἀγία Γραφή. Καί λένε: *Καλά, σέ ἔξι ἡμέρες ὁ Θεός ἔκανε τόν κόσμος;... Τόσο γρήγορα ἔγινε ὁ κόσμος;... Ἐμεῖς ξέρουμε ἀπό τήν ἐπιστήμη ὅτι τό σύμπαν ἔχει πολύ μεγάλη ἡλικία, καί ἡ διαμόρφωση τῆς γῆς, γιά παράδειγμα, ἂν ὄχι τοῦ σύμπαντος, ἔγινε τουλάχιστον μέσα σέ μιά περίοδο πολλῶν ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Ἐσεῖς τώρα μᾶς λέτε ὅτι ὅλα αὐτά ἔγιναν μέσα σέ ἔξι ἡμέρες!...*

Λοιπόν, παιδιά, τί λέτε; δέν εἶναι δυνατός ὁ Θεός νά κάνει τή δημιουργία Του, ὄχι σέ ἔξι ἡμέρες, ἀλλά σέ μία ἡμέρα; ἢ –τί λέω σέ μία ἡμέρα;– σέ ἓνα κλάσμα τοῦ δευτερολέπτου!... Σέ μία στιγμή χρόνου μπορεῖ νά φέρει ὁ Θεός ἀπό τό μηδέν στό εἶναι, δηλαδή στήν ὑπαρξη, ὁλόκληρο τό σύμπαν. Ἀδυνατεῖ ὁ Θεός; Γιά τόν Θεό ὑπάρχει χρόνος; Ὁ χρόνος εἶναι γιά τά δημιουργήματα· δέν εἶναι γιά τόν Θεό. Ἀλλά, παρὰ ταῦτα, θά εἶχα νά σᾶς ἐπισημάνω τό ἔξῃς.

Όταν ἡ δημιουργία θά ἀλλάξει, δηλαδή θά γίνει καινούργια, –στό τέλος πιά, ὅταν τελειώσει ἡ ἱστορία, πού θά γίνουν ὅλα καινούργια καί θά γίνει ἀναστοιχείωση τῆς κτίσεως, πού λένε οἱ Πατέρες– τότε ἡ κτίση θά περάσει ἀπό τή φθορά στήν ἀφθαρσία καί ἀπό τήν θνητότητα στήν ἀθανασία.⁵ Ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλά τό σύμπαν ὁλόκληρο! Σᾶς εἶχα πεῖ καί σ' ἓνα περασμένο θέμα ὅτι τό σύμπαν εἶχε ἀρχή, ἔχει καί τέλος. Τί εἶναι τό τέλος; Μήπως εἶναι ἐκμηδένιση, ἀφοῦ ἀπό τό μηδέν ἔγινε ἡ δημιουργία; Μήπως καταστροφή καί ἐρήμωση; Ὅχι· εἶναι ἀνακαίνιση καί ζωή ἀφθαρτη καί ἀθάνατη. Αὐτό τό λέγαμε καί στό 1ο μάθημα, ἄν θυμάστε. Ἐτσι, ἡ κτίση ὁλόκληρη θά ἀναστοιχειωθεῖ καί θά γίνει καινούργια. Συνεπῶς ὁ κόσμος θά τελειώσει, ἀλλά δέν θά γίνει μηδέν.

Προσέξτε ὅμως κάτι· πόσος χρόνος, λέτε, θά χρειασεῖ γιά νά γίνει καινούργιος ὁ κόσμος; μήπως ὅσος χρειάστηκε γιά νά δημιουργηθεῖ;

Λοιπόν. Ξέρετε τί λέει πάνω σ' αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος; Βεβαίως ἀναφέρεται στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Τά σώματα πού θά πάρουμε θά εἶναι μέν τά παλαιά, πού ἔχουμε πάρει ἀπό τή γῆ, ἀλλά ἀλλαγμένα. Τά σώματά μας ἀπό τή γῆ τά παίρνουμε· ἐκεῖ τά καταθέτουμε καί λιώνουν. Μήπως ὁ Ἀδάμ δέν εἶναι ἀπό τή γῆ; Δηλαδή τά σώματά μας ἀποτελοῦνται ἀπό ὕλικά στοιχεῖα. Ἀλλά λέει ὅτι αὕτη ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, δηλαδή ἡ ἀλλαγὴ τῆς ὕλης ἀπό φθαρτή σέ ἀφθαρτη καί ἀπό θνητή σέ ἀθάνατη, θά γίνει ἀκαριαῖα.

5. Βλ. Α΄ Κορ. 15, 35-54.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν ἐποχή ἐκείνη δέν εἶχε ἄλλον τρόπο νά τό ἐκφράσει αὐτό, καί τό εἶπε μέ μία ἐκφραση φιλολογική, μέ μία μεταφορά, ἀλλά καί μέ ἓνα παράδειγμα. Εἶπε δηλαδή ὅτι αὐτή ἡ ἀλλαγὴ θά γίνει «ἐν ἀτόμῳ»⁶. Ἄτομον σημαίνει ἄτμητο, αὐτό πού δέν κόβεται σέ μικρότερα κομμάτια. Ἄρα τό ἄτομο τοῦ χρόνου εἶναι τό ἄτμητο τοῦ χρόνου· δηλαδή τόσο μικρός χρόνος, πού πιά μικρός δέν γίνεται, δέν μπορεῖ νά κοπεῖ ἄλλο. Σήμερα λέμε: δευτερόλεπτο (s), χιλιοστοδευτερόλεπτο (ms), μικροδευτερόλεπτο (μs) ἢ ἀκόμα νανοδευτερόλεπτο (ns). Πιά κάτω ἀπό τό νανοδευτερόλεπτο δέν ἔχουμε. Ἔ, κάπως ἔτσι θά μπορούσαμε νά τό ποῦμε. Δηλαδή ἓνα κβάντουμ χρόνου, νά τό ποῦμε μέ μία σύγχρονη ἐκφραση. Ὅχι ἓνα κβάντουμ ἐνεργείας, ἀλλά ἓνα πολύ μικρό κομματάκι χρόνου. Αὐτό λοιπόν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, στήν ἐποχή του, τό εἶπε μέ τή λέξη ἄτομον.

Ἐπρεπε ὅμως νά γίνει πιά κατανοητός, καί εἶπε καί ἓνα παράδειγμα. Τό παράδειγμα βέβαια εἶναι χοντρικό· παρὰ ταῦτα ὅμως εἶναι ἓνα παράδειγμα. Εἶπε: «ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ». Ριπὴ ὀφθαλμοῦ εἶναι μόλις ἓνα ἀνοιγόκλεισμα τῶν ματιῶν, ὅσο κρατάει ὁ χρόνος νά ἀνοιγοκλείσουν τά μάτια μας· τόσο γρήγορα!

Ὅπως ξέρετε ἀπό τή Φυσική, ἡ εἰκόνα πού σχηματίζεται στόν ἀμφιβληστροειδῆ ἀπό ἓνα ἀντικείμενο δέν χάνεται ἀμέσως ὅταν αὐτό ἐξαφανιστεῖ, ἀλλά διατηρεῖται στό ὀπτικό κέντρο τοῦ ἐγκεφάλου μας γιά ἓνα δέκατο ἔκτο περίπου τοῦ δευτερολέπτου. Ὅταν λοιπόν

6. Α΄ Κορ. 15, 52.

ανοιγοκλείνουμε τά μάτια μας, δέν ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ὑπάρχει κάτι μπροστά μας πού μᾶς ἐμποδίζει, ἀλλά ἐξακολουθοῦμε νά βλέπουμε τά ἀντικείμενα συνεχῶς, ἐπειδή τό ὀπτικό μας σύστημα παρουσιάζει κάποια ἀδράνεια.⁷

Πάνω σ' αὐτή τήν ἀρχή στηρίζεται καί ὁ κινηματογράφος. Οἱ εἰκόνες πού ἀποτελοῦν τό κινηματογραφικό φίλμ εἶναι στατικές, ἔχοντας μιά μικρή διαφορά ἢ μία ἀπό τήν ἄλλη. Ὅπως λοιπόν περνοῦν μπροστά ἀπό τόν φακό, θά πρέπει αὐτός νά ἀνοιγοκλείσει τουλάχιστον δεκαέξι φορές στό δευτερόλεπτο. Προβάλλεται δηλαδή ἡ μία εἰκόνα, κλείνει ὁ φακός, πηγαίνει πιό κάτω ἡ ταινία, ἀνοίγει πάλι ὁ φακός, προβάλλεται ἡ ἄλλη εἰκόνα... καί οὕτω καθεξῆς. Ὁ ἐγκέφαλός μας, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς ἀδρανείας, δέν ἀντιλαμβάνεται τήν ἐναλλαγή τῶν εἰκόνων, ἀλλά βλέπει μιά συνεχή ροή ἐντυπώσεων, βλέπει μιά κίνηση. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ κινηματογράφος δίνει τήν ψευδαίσθηση τῆς κινήσεως.

Κάτι ἀνάλογο γίνεται καί μέ τά μάτια μας. Καθώς τά ἀνοιγοκλείνουμε, δέν χάνουμε ἀπό τό ὀπτικό μας πεδίο τά ἀντικείμενα, ἀλλά τά βλέπουμε ἀδιάκοπα. Ἀνοιγοκλείνουμε τά μάτια, ἀλλά ἡ εἰκόνα δέν σβήνεται ἀπό τόν ἐγκέφαλό μας. Τό ἀνοιγόκλεισμα τοῦ ματιοῦ, πού μᾶς φέρνει σάν παράδειγμα ὁ ἀπόστολος Παῦλος, πρακτικά σημαίνει ἕναν πολύ μικρό χρόνο.

Θά μπορούσε λοιπόν ὁ κόσμος ὅχι μόνο νά γίνει καινούργιος «ἐν ῥίπῃ ὀφθαλμοῦ», πού λέει ὁ ἀπόστο-

7. Τό ἀντιληπτικό φαινόμενο κατά τό ὅποιο ἕνας ὀπτικός ἐρεθισμός ἐξακολουθεῖ νά διαρκεῖ ἐλάχιστο χρονικό διάστημα, ἀφοῦ ἐξαφανιστεῖ ἡ αἰτία πού τόν προκάλεσε, ὀνομάζεται *μετεῖκασμα*.

λος Παῦλος, ἀλλά καί νά δημιουργηθεῖ «ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ»! Ὁ Θεός θέλησε νά διαμορφωθεῖ ὁ κόσμος μέσα σέ ἑκατομμύρια χρόνια, καί νά γίνει καινούργιος «ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ». Καί νομίζετε, παιδιά, ὅτι εἶναι μικρό πράγμα ἡ διαμόρφωση ἑνός δημιουργήματος μέσα σ' ἓνα χρονικό διάστημα ἑκατομμυρίων ἐτῶν; Εἶναι θαυμαστό· ὅπως θαυμαστό εἶναι καί τό ἄλλο, τό «ἐν ῥιπῇ». Γιά νά μάθουμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι δυνατός καί γιά τό ἓνα καί γιά τό ἄλλο!

Πάντως, αὐτό πού λέμε ἔξι ἡμέρες, δέν εἶναι βεβαίως ἔξι ἡλιακές ἡμέρες, ἀλλά εἶναι ἔξι δημιουργικές ἡμέρες, τήν ἔννοια τῶν ὁποίων εὐθύς ἀμέσως θά ἀναλύσουμε.

Πρῶτον. Ὅταν ἐμεῖς σήμερα λέμε ἡμέρα, ἐννοοῦμε τόν χρόνο περιστροφῆς τῆς γῆς σέ εἴκοσι τέσσερις ὥρες, δηλαδή τήν χρονική διάρκεια ἡμέρας καί νύκτας, αὐτό πού λέμε ἡμερονύκτιο. Ὅμως τό ἡμερονύκτιο προϋποθέτει τήν παρουσία τοῦ ἡλίου. Ἀλλά τήν πρώτη ἡμέρα, πού ἤδη ἔχουμε τή δημιουργία τοῦ φωτός, τή δεύτερη, πού ἔχουμε τόν διαχωρισμό τῶν ὑδάτων, καί τήν τρίτη, πού ἔχουμε τή δημιουργία τῶν φυτῶν καί τά λοιπά, δέν ἔχουμε τήν παρουσία τοῦ ἡλίου· ἢ τουλάχιστον, ὅπως λέγαμε σ' ἓνα περασμένο μάθημα, δέν ἔχουμε τήν παρουσία τοῦ ἡλιακοῦ φωτός πάνω στή γῆ. Πῶς λοιπόν θά ἔχουμε τή μέτρηση τοῦ χρόνου, πού θά τήν ἔκανε ἓνας παρατηρητής πού βρίσκεται στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ἀφοῦ δέν ὑπάρχει διάκριση ἡμέρας καί νύκτας; Ἡ διάκριση ἡμέρας καί νύκτας θά γίνει αἰσθητή τήν τέταρτη ἡμέρα, πού ἔχουμε τόν ἥλιο,

πού λάμπει πάνω στή γῆ πιά. Ἄρα λοιπόν ἐδῶ δείχνει ὅτι ὅταν μιλάει γιά ἡμέρα, δέν ἐννοεῖ τήν εἰκοσιτετράωρη ἡμέρα.

Δεύτερον. Ἡ λέξη *ἡμέρα* στήν Ἀγία Γραφή –στό ἐβραϊκά λέγεται *יוֹם*– πολύ συχνά δέν σημαίνει εἰκοσιτετράωρη ἡμέρα, ἀλλά μεγάλο χρονικό διάστημα. Στό ἴδιο τό βιβλίο τῆς Γενέσεως βρίσκουμε τή λέξη *ἡμέρα* μέ τήν ἔννοια τοῦ μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος. Εἶναι στό ἐπόμενο κεφάλαιο, τό 2ο, στόν στίχο 4, ὅπου σημειώνει ὁ Μωυσῆς τά ἐξῆς: «*Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καί γῆς, ὅτε ἐγένετο ἡ ἡμέρα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν*». Αὐτό εἶναι τό βιβλίο τῆς δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, κατά τήν ὁποία ἡμέρα ὁ Κύριος ἔκανε τόν οὐρανό καί τή γῆ.

Προηγουμένως, στό προηγούμενο κεφάλαιο, μᾶς εἶπε ὅτι ἔκανε τόν κόσμο σέ ἕξι ἡμέρες. Τώρα ὅμως ἐδῶ μᾶς μιλάει γιά μία ἡμέρα, κατά τήν ὁποία ὁ Θεός ἔκανε τόν οὐρανό καί τή γῆ, τά δημιούργησε ὅλα. Ἐδῶ δηλαδή βάζει μία ἡμέρα ἀντί γιά ἕξι, δείχνοντας ὅτι δέν πρόκειται περὶ εἰκοσιτετράωρης ἡμέρας, ἀλλά περὶ μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος. Ἔτσι, μέ τήν λέξη *ἡμέρα*, συμπεριλαμβάνει καί τίς ἕξι ἡμέρες.

Τρίτον. Ἡ *ἡμέρα τοῦ Θεοῦ* δέν εἶναι σάν τή δική μας ἡμέρα. Λέει ὁ ἀπόστολος Πέτρος: «*μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καί χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία*»⁸. Μία μέρα γιά τόν Θεό εἶναι σάν χίλια χρόνια δικά μας καί τά χίλια χρόνια μας εἶναι σάν μία ἡμέρα δική Του.

8. *Β΄ Πέτρ.* 3, 8.

Ἀκόμα, ἓνα τέταρτο σημεῖο. Στήν Ἁγία Γραφή δεσπόζει ἡ ἔννοια τοῦ συμπυκνωμένου χρόνου. Τί εἶναι αὐτός ὁ συμπυκνωμένος χρόνος; Λέει ὁ μέγας Βασιλεῖος: «*κἂν ἡμέραν εἴπῃς κἂν αἰῶνα, τήν αὐτὴν ἐρεῖς ἔννοιαν*»⁹. Εἴτε πεῖς ἡμέρα εἴτε πεῖς αἰῶνα, τήν ἴδια ἔννοια θά ἔχεις, τό ἴδιο πράγμα θά πεῖς. Γιά τόν Θεό, εἴτε ἡ ἡμέρα εἴτε ὁ αἰώνας, εἶναι τό ἴδιο πράγμα.

Ἐνα ἀκόμα σημεῖο, πέμπτο. Ἐνῶ ὁ Μωυσῆς ἀναφέρει γιά ὅλες τίς ἡμέρες «*καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωῒ, ἡμέρα μία... δευτέρα... τρίτη*» καί λοιπά, ὅταν φθάνει στήν ἑβδόμη ἡμέρα δέν μιλάει γιά τή λήξη της. Δέν λέει *καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωῒ, ἡμέρα ἑβδόμη*. Αὐτό δείχνει ὅτι ἡ ἑβδόμη ἡμέρα δέν ἔληξε, καί εἶναι αὐτή πού διερχόμαστε τώρα. Αὐτή εἶναι ἡ ἑβδόμη ἡμέρα· δηλαδή ζοῦμε μέσα σ' αὐτή. Τήν ἕκτη ἡμέρα ἔγινε ὁ ἄνθρωπος, καί μετά τή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἄρχισε ἡ ἑβδόμη ἡμέρα. Ἀλλά σ' αὐτή δέν ἔγινε ἀκόμα ἑσπέρα καί νά τελειώσει· κάποτε θά γίνει. Πότε ὅμως θά γίνει ἡ ἑσπέρα τῆς ἑβδόμης ἡμέρας;

Δεῖτε τώρα ἀκρίβεια στήν Ἁγία Γραφή!... εἶναι καταπληκτικό! Οὐδέποτε ἄνθρωπος θά μποροῦσε νά χαλκεύσει τέτοιο κείμενο, μέ τέτοια ἀκρίβεια πραγμάτων, παρὰ μόνον ἐάν εἶναι θεόπνευστος ἐκεῖνος πού γράφει. Παιδιά, ἡ ἑσπέρα τῆς ἑβδόμης ἡμέρας εἶναι τό τέλος τῆς ἱστορίας. Καί ὅταν τελειώσει ἡ ἑβδόμη ἡμέρα καί γίνει ἑσπέρα, τότε θά ἀρχίσει ἡ ὀγδόη ἡμέρα, γιά τήν ὁποία θά σᾶς μιλήσω ἀμέσως παρακάτω.

9. *Εἰς τήν Ἑξαήμερον, Ὁμιλία Β΄, ΕΠΕ* τ.4, 98.

Ἀλλά, προσέξτε. Ἀφοῦ λοιπόν δέν ἔγινε ἀκόμα ἡ ἐσπέρα τῆς ἐβδόμης ἡμέρας, σημαίνει ὅτι πράγματι οἱ ἡμέρες οἱ δημιουργικές δέν εἶναι εἰκοσιτετράωρες ἡμέρες, ἀλλά πολύ μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αὐτό ἀκριβῶς λέει καί ἡ ἐπιστήμη· ὅτι γιά νά περάσουμε, γιά παράδειγμα, ἀπό τόν ἀζωικό αἰῶνα στόν παλαιοζωικό, μετά στόν μεσοζωικό καί στόν καινοζωικό, δηλαδή ἀπό τά φυτά στά ψάρια, μετά στά ζῶα, κι ἀπό τά ζῶα στόν ἄνθρωπο, ἔχουν περάσει πολλά ἑκατομμύρια χρόνια. Οἱ ἑξι δημιουργικές ἡμέρες λοιπόν εἶναι πολύ μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Ὅλα αὐτά νά τά ξέρετε, νά σᾶς τυπώνονται στό μυαλό, νά κρατᾶτε καί σημειώσεις, γιά νά σᾶς μένουν κτῆμα σας ἀληθινό. Καί ἐσεῖς μέν νά κατοχυρώνεστε, ἀλλά καί νά ξέρετε νά ἀπολογεῖστε, ὅταν στό σχολεῖο σας ἡ ὅπου ἄλλοῦ ἀκοῦτε νά πλήττουν τήν Ἁγία Γραφή, ἔχοντες αἰόλα, κουτά ἐπιχειρήματα, ἀκριβῶς γιατί καί αὐτοί ἀγνοοῦν. Ἄν ἀγνοεῖτε κι ἐσεῖς, τί γίνεται; Τότε θά παρασυρθεῖτε. Ὁ σκοπός δέ πού χτυποῦν τήν Ἁγία Γραφή ξέρετε ποιός εἶναι; Ὁ σκοπός τους εἶναι νά χτυπήσουν τόν Θεό δημιουργό!

Λένε: Ὁ κόσμος δέν εἶχε Δημιουργό, οὔτε ἀρχή εἶχε· ὑπῆρχε πάντοτε, ὑπάρχει καί θά ὑπάρχει πάντοτε –ὅπως λέει ὁ ὕλισμός. Κι ἀφοῦ λοιπόν ὑπῆρχε καί θά ὑπάρχει πάντοτε, τί ἔχεις νά φοβᾶσαι γιά Θεό, γιά Κρίση, γιά Κόλαση, γιά Παράδεισο, γιά ἠθικό νόμο;... Ὑστερα, ὁ ἄνθρωπος ἔγινε ἀπό τόν πίθηκο, εἶναι ζῶο· ὁπότε δέν ἔχει καί πολλές εὐθύνες. Συνεπῶς κάνε ὅ,τι θέλεις!... Ἔχεις τίποτα νά φοβηθεῖς;...¹⁰

10. Πρβλ. Σοφ. Σολ. κεφ. 2.

Νά ποῦ φθάνουμε. Γι' αὐτό καί σᾶς κάνω αὐτά τά θέματα· γιά νά κατοχυρώνεστε· νά πεῖτε ὅτι ὑπάρχει Θεός δημιουργός καί Θεός πού κυβερνᾷ καί προνοεῖ γιά τή δημιουργία Του, ἀλλά καί Θεός πού θά κρίνει τή δημιουργία Του· Θεός πού βλέπει τά πάντα, γνωρίζει τά πάντα. Γι' αὐτό σᾶς εἶπα προηγουμένως, ἔδωσε ὀνόματα στά δημιουργήματα, πού σημαίνει ὅτι γνωρίζει τά πάντα.

Ἔτσι, θά μπορεῖτε νά πεῖτε κι ἐσεῖς σάν τόν Ἰωσήφ: *«πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ μου;»*¹¹. Τί;... Πῶς θά κάνω τήν πονηρή αὐτή πράξη –πού τοῦ ζητοῦσε ἡ γυναίκα τοῦ Πετεφρῆ– καί ἁμαρτήσω μπροστά στά μάτια τοῦ Θεοῦ!... Εἶδατε; μπροστά στά μάτια τοῦ Θεοῦ!

Τί εἶχε ὁ Ἰωσήφ καί σώθηκε; Ὁ Ἰωσήφ μέσα στήν ψυχή του, στή συνείδησή του, εἶχε τήν ἀπανταχοῦ παρουσία τοῦ Θεοῦ! ὁ Θεός τά βλέπει ὅλα μπροστά Του! Εἶχε τήν αἴσθηση τοῦ Θεοῦ! Καί αὐτό ἔχει πάρα πολλή σημασία καί πάρα πολλή ἀξία, γιά νά μὴν ἁμαρτάνουμε, καί νά ζοῦμε πραγματική ζωὴ ἀρετῆς. Αὐτά λοιπόν πού λέμε ἔχουν πολύ πρακτικό χαρακτήρα, ἔχουν πάρα πολύ πρακτική σημασία· γι' αὐτό θά παρακαλέσω νά τά κρατᾶτε.

Ἀλλά σᾶς ἐξήγησα ὅτι ἡ ἑβδόμη ἡμέρα δέν τελείωσε, δέν ἦρθε δηλαδή ἡ ἐσπέρα τῆς ἑβδόμης ἡμέρας. Αὐτή θά τελειώσει ὅταν θά τελειώσει ἡ ἱστορία, ὅταν θά τελειώσει ὁ κόσμος, μέ τήν ἔννοια ὅτι θά ἔρθει ξανά ὁ Χριστός. Ἡ Δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία δη-

11. Γέν. 39, 9.

λαδή συμπίπτει μέ τήν *ἐσπέρα* τῆς ἐβδόμης ἡμέρας. Ἐννοεῖται πώς ἡ Πρώτη Παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἔγινε μέσα σ' αὐτή τήν ἡμέρα, τήν ἐβδόμη.

Ἀλλά, τί λέτε, παιδιά; μετά τήν ἐβδόμη ἡμέρα θά ἀρχίσει κάποια ἄλλη ἡμέρα; Ναί, θά ἀρχίσει ἡ ὀγδόη ἡμέρα! Καί ποιά εἶναι αὐτή ἡ ὀγδόη ἡμέρα; Εἶναι ἡ ἡμέρα πού ἔχει μόνο πρωί, καί δέν ἔχει πιά ἐσπέρα, οὔτε πρόκειται ποτέ νά ἔχει. Εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ! Γι' αὐτό καί στόν ἀναστάσιμο κανόνα τοῦ Πάσχα ψάλλουμε πολύ ὠραῖα γι' αὐτήν τήν ἀνέσπερη ἡμέρα, τήν ὀγδόη ἡμέρα, πού εἶναι ἡ ἀνέσπερη, χωρίς ἐσπέρα· δέν βραδιάζει πιά, δέν τελειώνει πιά!¹²

Θά μοῦ πεῖτε: αὐτό τό λέμε *αὐθαιρέτως*;

Ὅχι βέβαια. Ἀκόμα καί τό ἴδιο τό γράμμα μᾶς βοηθάει νά ἐρμηνεύσουμε σχετικά. Ἀκοῦστε το. Προσέξτε μία λεπτομέρεια γραμματική: «καί ἐγένετο ἐσπέρα καί ἐγένετο πρωί, ἡμέρα μία». Δέν λέει ἡμέρα πρώτη, ἀλλά λέει «ἡμέρα μία». Παρακάτω θά πεῖ «ἡμέρα δευτέρα», ἐνῶ θά ἔπρεπε νά πεῖ ἡμέρα δύο! Δηλαδή τά ὀνόματα δευτέρα, τρίτη, τετάρτη καί λοιπά, πού προσδιορίζουν τίς ἡμέρες κατά τίς ὁποῖες ὁ Θεός δημιουργεῖ, εἶναι οἱ γνωστοί μας ἀπό τή Γραμματική τακτικοί ἀριθμοί· ἐνῶ, ἀντίθετα, τά ὀνόματα ἕνα, δύο, τρία καί λοιπά, εἶναι οἱ ἀπόλυτοι ἀριθμοί. Ἀντί λοιπόν νά χρησιμοποιήσει τακτικό ἀριθμό καί νά πεῖ ἡμέρα πρώτη, χρησιμοποιεῖ ἀπόλυτο ἀριθμό καί λέει «ἡμέρα μία»!

12. Ἀπό τήν θ' ὁδῇ: «Ἐ πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερώτατον, Χριστέ· ὦ Σοφία καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ καὶ δύναμις· δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον σου μετασχεῖν, ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας σου.»

Καί γιά μέν τήν πρώτη ἡμέρα χρησιμοποιεῖ ἀπόλυτο ἀριθμό, καί λέει «*ἡμέρα μία*», γιά ὅλες τίς ἄλλες ἡμέρες χρησιμοποιεῖ τακτικό ἀριθμό καί λέει *δευτέρα, τρίτη, τετάρτη* καί λοιπά. Αὐτό εἶναι ἀσυνταξία· ἀσυνταξία ὅμως σκόπιμη. Τό κάνει αὐτό γιά νά προκαλέσει τήν προσοχή τοῦ ἀναγνώστου ἐπάνω σ' αὐτή τήν πρώτη ἡμέρα, ὅτι δηλαδή αὐτή ἡ πρώτη ἡμέρα ἔχει κάτι τό ἰδιαίτερο, ἔχει κάτι τό ξεχωριστό.

Καί ποιό εἶναι αὐτό τό ξεχωριστό; Ἄς πᾶμε στήν Καινή Διαθήκη νά δοῦμε.

Διαβάζουμε στήν Καινή Διαθήκη ὅτι ἡ ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἐγινε, ὅπως λέει, «*τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων*»¹³. Σάββατα σημαίνει ἐβδομάδα. Ὅταν λέει «*τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων*», ἐννοεῖ τήν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος. Ἐάν τό Σάββατο εἶναι ἡ ἐβδομη ἡμέρα, ποιά εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος; Εἶναι αὐτή πού σήμερα ἐμεῖς λέμε Κυριακή. Ποιά εἶναι ἡ δεύτερη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος; Εἶναι ἡ Δευτέρα. Ὅμαλά λοιπόν πηγαίνει παρακάτω. Ὅμως δέν λέει *τῇ πρώτῃ τῆς ἐβδομάδος*, ἀλλά *τῇ μιᾷ τῆς ἐβδομάδος*, «*τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων ὀρθρου βαθέος...*» ἢ «*τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνή...*» καί τά λοιπά, πού μιλάει γιά τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Γιατί βάζει καί ἐδῶ τόν ἀπόλυτο ἀριθμό, καί δέν βάζει τόν τακτικό ἀριθμό; Γιά νά προκαλέσει τήν προσοχή τοῦ ἀναγνώστου. Ὅτι αὐτή ἡ πρώτη ἡμέρα δέν εἶναι τώρα ὅπως ἡ πρώτη ὅταν πρωτοέγινε ἡ δημιουργία· ἔχει κάτι ἄλλο, κάτι ξεχωριστό, κάτι τό ἰδιαίτερο.

13. Βλ. Λουκᾶ 24, 1. Ἰωάν. 20, 1· 19. Πράξ. 20, 7.

Τί ἀκριβῶς;

Τὴν μὲν πρώτη ἡμέρα ἔγινε τό φῶς. Τὴν πρώτη ἡμέρα τώρα ἐδῶ πού ἀρχίζει ἡ ἐβδομάδα γίνεται ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἡμέρα πού ἔγινε τό φῶς ἔχουμε κάτι τό ξεχωριστό, ἔχουμε τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου. Ὅταν ἀνασταίνεται ὁ Χριστός, πάλι ἔχουμε κάτι τό ξεχωριστό· ἔχουμε τὴν σφραγίδα, τὴν προϋπόθεση, τὴν κατάθεση τοῦ τεκμηρίου τῆς ἀναδημιουργίας τοῦ κόσμου, ὅτι δηλαδή ὁ κόσμος θά γίνει καινούργιος. «*Ἰδὸν καινὰ ποιῶ πάντα*»¹⁴ θά πεῖ ὁ Χριστός, ὅταν θά ξανάρθει τότε, ὡς ἀναστημένος πλέον.

Συνεπῶς ἡ μία τῶν σαββάτων εἶναι ἡ ὀγδόη μέρα. Ἀφοῦ ἡ ἐβδόμη εἶναι τό Σάββατο, τώρα, ἀριθμώντας πῶς κάτω, λέμε ἡ μία τῶν σαββάτων, καί εἶναι ἡ ὀγδόη ἡμέρα. Αὐτὴ λοιπόν ἡ ἡμέρα, «*ἡ μία τῶν σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία*, ὅπως λέει ὁ κανόνας ὁ πασχαλινός, *ἡ ἑορτὴ ἑορτῶν καὶ πανήγυρις πανηγύρεων*», εἶναι ἡ ἡμέρα πού θά γίνει ἡ Δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία, καί θά μπουὶν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὅλοι οἱ Ἅγιοι. Γι' αὐτό ἀκριβῶς λέγεται καί *καινούργια ἡμέρα ἢ ὀγδόη ἡμέρα ἢ ἡμέρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ μία τῶν σαββάτων*.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας τὴν ἐβδόμη ἡμέρα τὴν χαρακτηρίζουν ὡς *σαββατισμό*· τὴ χρησιμοποιοῦν πολὺ συχνά στὴν ἔκφρασή τους, καί λένε ὅτι σήμερα εἴμαστε στὴν ἐβδόμη ἡμέρα, σ' αὐτὴ ζοῦμε. Ἀλλὰ ἡ ἐβδόμη ἡμέρα εἶναι τό Σάββατο, πού ὁ Θεός πλέον δέν δημιουργεῖ τίποτα καινούργιο, ἀλλὰ ἀπλῶς συντηρεῖ.

14. Ἀποκ. 21, 5.

Ὁ Χριστός ἐσαββάτισε τό Μέγα Σάββατο. Τήν Παρασκευή πέθανε, τό Σάββατο σαββάτισε, καί τήν Κυριακή ἀναστήθηκε. *Σαββατίζω* θά πεῖ ἀναπαύομαι. Ὅταν πεθάνουμε, τότε κι ἐμεῖς θά σαββατίσουμε· δηλαδή θά πεθάνουμε, καί ἡ ψυχή μας θά πάει στόν Παράδεισο. Εὐχομαι στόν Παράδεισο· ὄχι στόν Ἄδη! Ἐκεῖ λοιπόν, στόν Παράδεισο, οἱ ψυχές δέν κάνουν κανένα ἔργο· τίποτα. Τί κάνουν; Σαββατίζουν, δηλαδή ἀναπαύονται. Καί τί περιμένουν; Ἐκεῖ περιμένουν τήν *ὀγδόη ἡμέρα*, δηλαδή τήν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.

Ὅταν ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί, ἀφοῦ σαλπίσει πρῶτα ὁ ἄγγελος,¹⁵ τότε θά τούς ἀποδοθεῖ τό παλαιό σῶμα, ἐκεῖνο πού ἔλιωσε στόν τάφο, ἐφθάρη κι ἔγινε χῶμα, ἀλλά ἀνακαινισμένο. Τό παλαιό σῶμα! Αὐτό τό σῶμα, παιδιά, θά τό ἀναστήσει ὁ Χριστός αὐτήν τήν ἡμέρα, τήν *ἐσχάτη*. Αὐτή εἶναι ἡ *ἐσχάτη ἡμέρα*· ἡ ἐβδόμη, τοῦ σαββατισμοῦ. Τότε λοιπόν ὁ Χριστός, μέ τήν δύναμή Του, θά ἀναστήσει ὅλους τούς νεκρούς, κι ἔτσι ἡ κάθε ψυχή, εἴτε εὐσεβῆς εἴτε ἀσεβῆς, θά ἐνωθεῖ πάλι μέ τό παλαιό ἀλλά ἀνακαινισμένο σῶμα. Καί ἄν μέν ἡ ψυχή αὐτή, μαζί μέ τό σῶμα ἐκεῖνο, τό παλαιό, εἶχε ἐργαστεῖ εὐσεβῇ ἔργα, εἶχε δουλέψει τίς ἀρετές, τότε θά σταθεῖ μέ παρρησία ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ κατά τήν ἡμέρα τῆς Κρίσεως· ἄν ὅμως δέν εἶχε δουλέψει, θά κατακριθεῖ.

Πρέπει νά δουλέψουμε, παιδιά, γιατί τώρα εἶναι ὁ καιρός τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅσο ἀκόμη ζοῦμε, μπορούμε νά ἐργαζόμαστε. Λέει ὁ Κύριος: *Ἔως τό φῶς ἔχετε, ἐργάζεσθε· ὅταν γίνει νύκτα, δέν θά μπο-*

15. *Ματθ.* 24, 31. Βλ. *Α΄ Κορ.* 15, 52. *Α΄ Θεσ.* 4, 16. κ.ά.

ρειτε νά δουλέψετε.¹⁶ Καί ποιά εἶναι ἡ νύκτα; Εἶναι ὁ σαββατισμός, εἶναι ὁ θάνατος. Καί ποιό εἶναι τό φῶς; Εἶναι ἡ ἡμέρα, πού βλέπουμε νά δουλέψουμε. Ποιά ἡμέρα; Ἡ ζωή μας. Ἐνόσω ἔχετε τό φῶς, ἐργάζεστε, δουλέψτε· δηλαδή, ὅσο ἀκόμα ζεῖτε, δουλέψτε!

Τί ὅμως νά δουλέψουμε; Τήν ἀρετή. Αὐτήν πρέπει νά ἐργαστοῦμε καί νά δουλέψουμε! Καί ὅταν λέω νά δουλέψουμε τήν ἀρετή, ἐννοῶ νά δουλέψουμε τήν ἐγκράτεια, εἰδική καί γενική, τήν ἀγνότητα, τήν νηστεία – πῆρα μόνο αὐτές τίς ἀρετές πού ἀναφέρονται στό σῶμα – ἀλλά καί κάθε ἄλλη κακοπάθεια τοῦ σώματος γιά τό ἔργο τοῦ Θεοῦ, γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Τότε λοιπόν, ὅταν θ' ἀναστηθοῦμε, αὐτό τό σῶμα πού θά πάρουμε δέν θά εἶναι καινούργιο· θά εἶναι τό παλιό μας, ἀλλά ἀνακαινισμένο, δηλαδή ἀνανεωμένο. Αὐτό τό ἀναστημένο σῶμα μας θά εἶναι ἄφθαρτο καί ἀθάνατο. Θά ἐπανενωθεῖ ἡ ψυχή μας μ' αὐτό τό σῶμα, τό ἀνανεωμένο. Καί ἂν μέν ἡ ψυχή μας ἔφυγε ἀπό τό σῶμα μας ἔχοντας ἐργαστεῖ τήν ἀρετή, τότε μέ παρηγοσία θά σταθοῦμε ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ Χριστοῦ. Ἄν ὅμως ἔφυγε ἀπό ἓνα σῶμα πού λερώθηκε μέ τήν ἀνηθικότητα, τή μέθη, τήν ποικίλη βρωμιά, τήν κραιπάλη, τήν ἀκράτεια, τό κάπνισμα, τά ναρκωτικά – προσβάλλοντας ἔτσι καί τήν ψυχή βεβαίως, ἀλλά καί τό σῶμα – μέ αὐτό τό σῶμα πῶς θά σταθοῦμε ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ; Πῶς θά σταθοῦμε;... Τέτοιες ὑπάρξεις εἶναι ἀκατάλληλες γιά τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καί τότε θ' ἀκούσουν τή φωνή τοῦ Κριτοῦ, πού θά τούς λέει νά πορευ-

16. Βλ. Ἰωάν. 9, 4, 12, 35. κ.ά.

θοῦν στοῦ αἰώνιο πῦρ, στήν αἰώνια Κόλαση.¹⁷ Ἡ ὁποία Κόλαση εἶναι πῦρ ἀφθαρτο, ὅπου τά σώματα θά καίγονται χωρίς νά φθείρονται· δηλαδή θά ὑπάρχει φθορά ἀφθαρτη καί θάνατος ἀθάνατος! Εἶναι φοβερό!...

Αὕτη εἶναι ἡ ὁγδόη ἡμέρα, παιδιά, καί αὕτη πού ζοῦμε τώρα εἶναι ἡ ἐβδόμη ἡμέρα, στήν ὁποία, ὅπως σᾶς ἐξήγησα, κάποτε θά σαββατίσουμε. Βεβαίως θά σαββατίσουμε στόν τάφο, οὕτως ἢ ἄλλως, ἀλλά προηγουμένως πρέπει νά δουλέψουμε. Καί θά περιμένουμε –εὐχομαι στόν Παράδεισο– τήν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, γιά νά πᾶμε, στή συνέχεια, στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ὅπως βλέπετε, ὅλα αὐτά εἶναι μεγαλειώδη!

Θά ἤθελα ὅμως νά ἔδινά μιὰ ἀπάντηση, στά δύο λεπτά πού μοῦ μένουν, σέ μιὰ ἐρώτησή σας: Ἀλήθεια, ἐξηγήστε μου καί πέστε μου, συνδέεται ἡ Καινή Διαθήκη μέ τήν Παλαιά, ἢ μήπως τά δύο αὐτά βιβλία εἶναι μεταξύ τους ἄσχετα καί ξεκάρφωτα;

Ἀσφαλῶς συνδέονται, παιδιά, καί μάλιστα ἄμεσα! Βλέπουμε, ἀπό τό 1ο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μέχρι καί τό 22ο κεφάλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅτι γίνεται ἀναφορά στά ἔσχατα τῆς δημιουργίας, στή Δευτέρα Παρουσία καί τήν Κρίσι πού θά κάνει ὁ Χριστός. Αὐτό δείχνει ὀλοκάθαρα ὅτι συνδέονται. Ἄρα Καινή καί Παλαιά Διαθήκη εἶναι ἓνα βιβλίον· εἶναι τό βιβλίον τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ἔρχεται νά μᾶς πει τή μεγάλη ἀλήθεια ὅτι ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμον, ὁ Θεός θά τόν ἀναδημιουργήσει, καί τότε μέσα σ' αὐτόν τόν κόσμον θά κατοικεῖ ἡ

17. Βλ. *Ματθ.* 25, 41. 18, 8. *Μάρκ.* 9, 43-45. *Ἰωάν.* 15, 6.

δικαιοσύνη, δηλαδή ἡ ἀρετή καί ἡ ἀγιότητα· τό κακό πιά θά ἔχει παρέλθει καί θά καταδικαστεῖ ὁριστικά.¹⁸

Ἔτσι λοιπόν ἄς ἀξιοποιήσουμε τήν ἐβδόμη ἡμέρα πρὶν ἀκόμη γίνει ἐσπέρα, πρὶν ἀκόμη μέ τόν θάνατό μας σαββατίσουμε στόν τάφο!

Κυριακή, 21 Νοεμβρίου 1982

18. Βλ. *Β' Πέτρ.* 3, 16. *Ἀποκ.* 22, 3. κ.ά.